

KOMUNISTIČNI MANIFEST.

NAPISALA

KARL MARX in FRIDERIK ENGELS.

PRELOŽIL M. J—Č.

Cena 40 vin.

IV. zvezek knjižnice časopisa «Naprej!»

Idrija 1908.

Izdala založba časopisa „Naprej!“

□ □ □

  Tiskal Iv. Pr. Lampret v Kranju

Predgovori.

I.

„Zveza komunistov“ — za tedanje razmere samo po sebi umljivo — tajna mednarodna delavska organizacija, je naročila na svojem londonskem kongresu v listopadu 1847. podpisanimi, da izdelata za javnost namenjen obsežnejši, teoretični in praktični strankarski program. Tako je nastal sledeči manifest, ki je v rokopisu potoval v London v natis — nekaj tednov pred februarско revolucijo. Najprvo objavljen v nemščini, je izšel v tem jeziku v Nemčiji, Angleški in Ameriki v najmanj dvanajstih izdajah. V angleščini je izšel najprej 1850. v Londonu v „Red Republican“, v prevodu Helene Macfarlanove, in 1871. v najmanj treh prevodih v Ameriki. V francoskem jeziku je izšel najprvo v Parizu, kratko pred junjsko revolucijo 1848., na novo v njujorškem „de Socialiste“. Nov prevod se pripravlja. Poljski prevod je izšel v Londonu kmalu po nemški izdaji. Ruski v Ženevi v letih šestdesetih. V danščino je bil preložen takisto kmalu po prvi izdaji.

Dasi so se razmere v poslednjih petindvajsetih letih prav zelo izpremenile, ostajajo vendar v tem manifestu razvita splošna načela v glavnem še danes v polni veljavi. Le podrobnosti tuintam so potrebne popravka. Praktična vporaba teh načel, izjavlja manifest sam, zavisi povsod in vselej od zgodovinsko danih okolišnosti, in zategadelj ni pokladatij posebne važnosti na revolucijske odredbe, naštete koncem odstavka II. Ta pasus bi se danes v marsičem drugače glasil. V očigled neizmernemu razvoju veleindustrije v poslednjih petindvajsetih letih in ž njo napredujoči strankarski organizaciji delavskega razreda, v očigled praktičnim izkušnjam iz februarске revolucije, zlasti pa iz pariške komune, ko je bil proletarijat prvokrat dva meseca na političnem krmilu, je danes ta program mestoma zastarel. Zlasti je komuna dokazala, da „delavski razred ne more kratkomalo prevzeti zgotovljenega državnega stroja in ga vporabljeti v lastne smotre“. (Glej obširnejše o tem „Državljska vojska na Francoskem, adresa generalnega sveta Mednarodne delavske asocijacije“, nemška izdaja, str. 19.) Dalje je kajpada tudi kritika socialistične literature za sedaj pomanjkljiva, ker sega le do 1847.; takisto so opazke o razmerju komunistov do različnih opozicijskih strank (odstavek IV) dasi v bistvu še danes pravilne — v svoji izvedbi danes že zategadelj zastarele, ker se je politični položaj popolnoma premenil in ker je zgodovinski razvoj skoro vse ondi naštete stranke pomedel s sveta.

Toda manifest je zgodovinski dokument in nihče nima pravice ga izpreminjati. Kasnejši izdaji utegne biti dodan uvod, ki premosti razdobje od 1847. do sedaj; sedanja izdaja je izšla tako nenadoma, da nama ni dostajalo časa.

London, 24. junija 1872.

Karl Marx. Friderik Engels.

II.

Predgovor sedanji izdaji moram — žal — sam podpisati. Marx, kateremu je ves delavski razred v Evropi in Ameriki večje zahvale dolžan, kot komurkoli — Marx počiva na highgatskem pokopališču, in njegov grob prerašča prva trava. Po njegovi smrti o prenaredbi ali dopolnilu manifesta ne more biti govora. Tem nujnejše se mi zdi sledeče še enkrat povdariti.

Osnovna misel manifesta: da je gospodarsko proizvodnje in iz njega nujno izhajajoča družabna delitev vsake zgodovinske dobe podlaga za politično in umsko zgodovino te dobe; da je bila tedaj (izza razpada prastare zemljiške posesti) vsa dosedanja zgodovina zgodovina razrednih bojev, boj med izkoriščanimi in izkoriščajočimi, med vladanimi in vladajočimi razredi na raznih stopnjah družabnega razvoja; da pa je sedaj ta boj dosegel stornjo, ko se izkoriščani in zatirani razred (proletariat) ne more več oprostiti izkoriščajočega in zatirajočega razreda (buržoazije) ne da bi vso družbo hkrati za vedno oprostil izkoriščanja, zatiranja in razrednih bojev — ta osnovna misel je izključno Marxova.*)

Že večkrat sem to izjavil; prav sedaj pa je treba, da stoji tudi v predgovoru manifesta.

London, 28. junija 1883.

F. Engels.

III.

Odkar je predstoječe bilo zapisano, se je izkazala potreba po novi nemški izdaji „Manifesta“, ki je med tem doživel vsakovrstno usodo, vredno, da se jo omenja.

Drugi ruski prevod — Věre Sasuličeve — je izšel 1882. v Ženevi; predgovor sva napisala z Marxom skupno. Žal, da se mi je izgubil nemški izvorni rokopis in da moram prevajati iz ruščine zopet na nemščino, kar stvari gotovo ni na korist. Glasi se:

*) „Tej misli,“ pravim v predgovoru angleškega prevoda, „ki je po mojem mnenju poklicana, da vtemelji v zgodovinski vedi taisti napredek, kot Darwinova teorija v naravoslovju — tej misli sva se oba polagoma približevala že mnogo let pred 1845. V koliko sem se samostojno pomikal v tej smeri, kaže moj „Položaj delavskega razreda na Angleškem“. Ko pa sva se z Marxom pomladi 1845. v Bruslju zopet sešla, mi jo je popolnoma gotovo in izdelano predložil, skoraj v tako jasnih besedah, kakor sem jo zgoraj izrazil.“

„Prva ruska izdaja ‚komunističnega manifesta‘, v prevodu Bakunina je izšla začetkom šestdesetih let v tiskarni „Kolokola“. Takrat je ruska izdaja tega spisa imela za zapad kvečjemu pomen literarne čudovitosti. Danes tako naziranje ni več možno. Kako omejen obseg je proletarsko gibanje imelo v času prve izdaje (januarja 1848.), je najbolj razvidno iz poslednjega odstavka: „Razmerje komunistov do različnih opozicijskih strank“. Tu manjkajo pred vsemi Rusija in Zedinjene države. To je bil čas, ko je Rusija tvorila poslednjo veliko rezervo evropske reakcije, in ko je izseljevanje v Zedinjene države absorbiralo ves prebitek sil evropskega proletarijata. Obe deželi sta zakladali Evropo s surovinami in sta bili hkrati odjemalna trga za industrijske izdelke. Obe sta bile v tem ali onem oziru stebra evropskega družabnega reda.

Kako zelo se je vse to premenilo! Baš evropsko izseljevanje je omogočilo kolosalni razvoj severoameriškega poljedelstva, ki s svojo konkurenco pretresa temelje evropske velike in male zemljiške posesti. Ono je dalje Zedinjenim državam odprlo možnost, da se lotijo izkoriščanja svojih bogatih industrijskih virov in sicer s tako energijo in v takem obsegu, da v kratkem stare industrijski monopol evropskega zapada. In obe okolnosti delujeta v revolucionarnem smislu. Mala in srednja zemljiška posest osebno obdelujočih farmerjev, ta podlaga vsega političnega reda v Ameriki, podlega bolj in bolj konkurenci velikih farm, medtem ko sočasno v obrtnih okrajih vznika mnogoštevilen proletarijat poleg pravičnice koncentracije kapitala.

Obrnimo se k Rusiji! Za časa revolucije 1848.—49. so zrla ne le evropski monarhi, temveč tudi evropski buržoazijci v ruski intervenciji edino pomoč pred svoje moči zavedajočim se proletarijatom. Carja so proglasili za poglavarja evropske reakcije. Danes sedi car v Gačini kot jetnik revolucije in Rusija tvori predčeto evropskega revolucijskega gibanja.

Naloga komunističnega manifesta je bila proglasitev neizogibnega propada sedanje meščanske lastnine. V Rusiji pa nahajamo, poleg z mrzlično naglico razvijajočega se meščanskega reda in šele porajajoče se meščanske zemljiške lastnine, večjo polovico zemlje v skupni kmečki lasti.

Nastaja vprašanje: Ali more ruski mir, ta vsekako zelo razjedena oblika samorasle skupne zemljiške lastnine, kar neposredno preiti v višjo komunistično obliko zemljiške lastnine, ali mora zvršiti poprej isto razpadanje, kot ga daje zgodovinski razvoj zapada?

Edini, danes možni odgovor na to vprašanje je: Če bo ruska revolucija signal delavske revolucije na zapadu, da se medsebojno dopolnujeta, tedaj more današnja ruska skupna last postati iztočišče komunističnega razvoja.

London, 21. januarija 1881.“

Tisti čas je izšel nov poljski prevod v Ženevi: „Manifest komunistyczny“.

Dalje je izšel nov danski prevod v „Socialdemokratisk Bibliothek, Kjöbenhavn 1885.“ Žal, da ni popoln; nekaj bistvenih mest, ki so delala prevajalcu preglavice, je izpuščenih, in tudi sicer je opaziti sledove površnosti, ki uplivajo tem neugodnejše, ker se iz dela vidi, da bi prevajalec ob večji skrbnosti mogel podati kaj izbornega.

Leta 1886 je izšel nov francoski prevod v „Le Socialiste, Paris“ — najboljši izmed dosedanjih.

Za njim je istega leta izšel španski prevod najprvo v madridskem „El Socialista“, kasneje kot samostojna brošura: „Manifesto del Partido Comuniste por Carlos Marx y F. Engels, Madrid, Administracion de El Socialista, Hernau Cortés 8.“

Kot kuriozum navajam, da je bil 1887. nekemu carigrajskemu založniku na ponudbo rokopis armenskega prevoda; dobri mož pa ni imel poguma, da bi bil natisnil delo z Marxovim imenom, in je menil, da naj se prevajalec podpiše raje sam kot avtor, kar pa je ta odklonil.

Po večkratnem natisu različnih, večalimanj nepravilnih ameriških prevodov na Angleškem je izšel končno leta 1888. avtentičen prevod. Pregledal ga je moj prijatelj Samuel Moore in pred natisom še enkrat oba skupaj. Naslov je: „Manifesto of the Communist Party, by Karl Marx and Frederick Engels. Authorized English Translation, Edited and annotated by Frederick Engels. 1888. London, William Reeves, 185 Fleet st. E. C.“ Nekaj opomb te izdaje sem privzel v sedanjo.

Manifest je imel svojo lastno usodo. Ko je izšel, so ga tedaj maloštevilni predbojevniki znanstvenega socializma navdušeno pozdravili (kar dokazujejo tudi v prvem predgovoru navedeni prevodi). Po porazu pariških delavcev v juniju 1848. vstajajoča reakcija ga je potisnila v ozadje in končno ga je z obsodbo kölnskih komunistov v novembru 1852. doletelo „pravomočno“ prokletstvo. Hkrati z delavskim gibanjem, zbujenim po februarški revoluciji, je zginil tudi manifest iz javnega pozorišča v ozadje.

Ko se je evropski delavski razred zadostno okrepil za nov napad proti moči vladajočih razredov, je nastala „Internacionalna delavska asocijacija“, ki si je postavila za nalogo, zbrati vse bojevito delavstvo evropsko in ameriško v eno veliko armado. Zatorej ni mogla temeljiti na načelih, izraženih v manifestu. Imeti je morala program, ki ni zapiral vrat angleškemu trade-unionizmu, francoskim, belgijskim, italijanskim in španskim proudhonistom in nemškimi lassallejancem *) Ta program—motivacijo k pravilom

*) Lassalle se je osebno, nam nasproti, priznaval za „učenca“ Marxovega, in je kot tak stal seveda na stališču manifesta. Drugače z onimi njegovimi pristaši, ki niso izšli nad njegovo zahtevo produktivnih zadrug z državnim kreditom. In ki so delili ves delavski razred v pristaše državne pomoči in samopomoči

internacionale, je izdelal Marx, celo po priznanju Bakunina in anarhistov, mojstrski. Glede končne zmage načel, razvitih v manifestu, se je Marx zanašal izključno na umski razvoj delavskega razreda, ki izhaja neizogibno iz združene akcije in iz diskusije. Dogodki in menjajoči vspehi v boju proti kapitalu, porazi bolj kot uspehi, so prepričali končno bojujoče se o nezadostnosti dosedanjih univerzalnih sredstev in jih napravili pristopnejše za temeljito spoznanje pravih pogojev delavske emancipacije. In Marx je imel prav. Delavski razred leta 1874., ob razpadu Internacionale je bil ves drugi, kot leta 1864., ob nje ustanovitvi. Proudhonizem v romanskih deželah in specifični lassallejanizem v Nemčiji sta bila pri kraju, in celo ultrakonservativni trade-unionizem se je polagoma bližal oni točki, ko je leta 1887 predsednik kongresa Trades Unions v Swansea proglasil: „Kontinentalni socializem je izgubil za nas svojo grozo.“ Kontinentalni socializem pa je bil 1887. skoraj le še teorija manifesta. In tako se v zgodovini manifesta zrcali do gotove mere zgodovina modernega delavskega gibanja izza 1848. Sedaj je nedvomno najrazširjenjši, najmednarodnejši produkt socialistične literature. Skupen program mnogih milijonov delavcev vseh dežel od Sibirije do Kalifornije.

In vendar, ko je izšel, bi ga ne bili smeli imenovati socialistični manifest. 1847. sta se imenovali socialiste dve vrsti ljudi. Na eni strani pristaši raznih utopističnih sistemov, specijelno owenisti na Ang'eškem in fourieristi na Francoskem. Na drugi strani različni socialni mazači, ki so s svojimi različnimi univerzalnimi sredstvi in vsakovrstnim krpanjem skušali odpraviti družabno zlo, ne da bi se količkaj doteknili kapitala in dobička. V obeh slučajih ljudje, ki so stali izven delavskega gibanja, in ki so iskali v večji meri podpore „izobraženih“ razredov. Oni delavcev, ki je bil prepričan o nezadostnosti samih političnih prevratov, oni del se je imenoval komuniste. Bil je to neotesan, le instinktiven, deloma surov komunizem, toda močen dovolj, da je ustvaril dva sistema utopičnega komunizma, na Francoskem „ikarski sistem“ Cabeta, v Nemčiji sistem Weitlingov. Socializem je značil 1847. meščansko gibanje, komunizem delavsko gibanje. Socializem je imel, vsaj na kontinentu, pristop v salone. komunizem je bil iz njih izobčen. In ker smo bili že tedaj odločno prepričani, da „mora biti emancipacija delavcev delo delavskega razreda samega“, nismo bili niti za trenotek v zadregi glede imena. Tudi kasneje nismo tega imena nikoli zavrgli.

„Proletarci vseh dežel, združite se!“ Le malo glasov se je odzvalo, ko smo zaklicali te besede v svet pred 42 leti, na predvečer prve pariške revolucije ko je proletariat prvikrat nastopil z lastnimi zahtevami. Toda 28. septembra 1864. so se združili proletarci skoro vseh zapadnih dežel v „Internacionalni delavski asocijaciji“ slavnega spomina. Internacionala sama je sicer živela le devet let. Toda, da od nje ustanovljena večna zaveza proletarcev vseh dežel še živi, krepkejše živi, kot kdaj prej, zato ni boljše

priče kot je današnji dan. Kajti danes, ko pišem te vrste, pregleduje evropski in ameriški proletarijat svoje mobilizirane vojne sile, mobilizirane kot ena armada, pod enim praporom in za eden. najbližji cilj: za zakonito uvedbo osemurnega normalnega delavnika, ki ga je proglasil že ženevski kongres Internacionale 1866., in kasneje pariški delavski kongres 1889. In prizor današnjega dne odpre kapitalistom in zemljiškim gospodom vseh dežel oči in jih prepriča, da so proletarci vseh dežel resnično združeni.

Ko bi le stal Marx poleg mene, da bi videl na lastne oči!

London, 1. maja 1890.

F. Engels.

Manifest komunistične stranke.

Strašilo lazi po Evropi — strašilo komunizma. Vse sile stare Evrope so se zvezale k skupni gonji proti temu strašilu, papež in car, Metternich in Guizot, francoski radikalci in nemški policisti.

Kje na svetu je opozicijska stranka, ki bi je ne bili vladajoči nje protivniki razkričali za komunistično, kje opozicijska stranka, ki bi ne bila vžigala očitka komunizma naprednejšim opozicionalcem kakor tudi nazadnjaškim nasprotnikom v čelo?

Dvoje sledi iz tega dejstva: Komunizem je od vseh evropskih sil priznana sila. Skrajni čas je, da komunisti vsemu svetu odkrito razložijo svoje naziranje, svoje cilje in svoje tendence in da postavijo pravljici o komunističnem strašilu nasproti strankarski manifest.

V to svrho so se zbrali komunisti raznih narodov v Londonu in izdelali sledeči manifest, ki izide v angleškem, francoskem, nemškem, italijanskem, flamskem in danskem jeziku.

I.

Meščan in proletarec.

Zgodovina vse dosedanje družbe*) je zgodovina razrednih bojev.

Svobodni človek in suženj, patricij in plebejec, fevdalni gospod in tlačan cehovski mojster in pomočnik, skratka, zatiralci in zatiranci so si stali v večnem nasprotju, vodili brez prestanka, zdaj prikrit, zdaj očit boj, boj, ki je vselej končal z revolucijonarno preobrazbo vse družbe ali pa s skupnim propadom bojujočih se razredov.

V prejšnjih zgodovinskih dobah nahajamo skoro povsod delitev družbe v različne stanove, najraznovrstnejše stopnjevanje

*) Pravzaprav: zapisana zgodovina 1847. je bila predzgodovina družbe, družabna organizacija, ki je obstajala pred sporočeno zgodovino, domalega popolnoma neznana Odsihmal je odkril Haxthausen skupno zemljiško last v Rusiji, Maurer je dognal skupno zemljiško last kot družabno podlago, iz katere so zgodovinsko izhajala vsa nemška plemena in sčasoma se je izkazala vaška srenja s skupno zemljiško posestjo kot družabna praoblika od Indije do Irske Končno je Morgan s svojim znamenitim odkritjem prave narave rodu (geus) in njega stališča v plemenu razjasnil notranjo organizacijo te samorasle komunistične družbe v nje tipični obliki. Z razpadom teh prvotnih skupin se začenja ločitev družbe v posebne in končno nasprotujoče si razrede.

družabnih stališč. V starem Rimu srečavamo patricije, viteze, plebejce, sužnje; v srednjem veku fevdalne gospode, vazale, cehovske mojstre, pomočnike, tlačane in poleg tega skoro v slehernem teh razredov še različne stopnje.

Iz razvaline fevdalne družbe vzrasla moderna meščanska družba razrednih nasprotij ni odpravila: le nove razrede, nove pogoje zatiranja, nove bojne oblike je posadila na mesto starih.

Naša doba, meščanska doba pa se odlikuje po tem, da je razredna nasprotja zenostavila.

Vsa družba se čez dalje bolj cepi v dva velika sovražna si tabora, v dva velika naravnost nasprotujoča si razreda: v buržoazijo in proletarijat.

Iz srednjeveških tlačanov so se rodili malomeščani v prvih mestih, iz tega malomeščanstva so se razvili prvi elementi meščanstva. Odkritje Amerike in pota okoli Afrike vstvarita porajajoči se buržoaziji novo polje. Vzhodnoindijski in kitajski trg, kolonizacije Amerike, gospodarsko občevanje s kolonijami, pomnožitev menjalnih sredstev in blaga sploh neznansko povzdignejo trgovino, pomorsko plavbo in industrijo in s tem pospešijo razvoj revolucionarnega elementa v razpadajoči fevdalni družbi.

Dosedanji fevdalni ali cehovski obratni način v obrti ne zadošča več rastočim potrebam novih trgov. Nadomesti ga manufaktura. Obrtni srednji stan izpodrine cehovske mojstre; delitev dela med posameznimi korporacijami zgine nasproti delitvi dela v poedini delavnici.

Toda venomer se množe trgi in naraščajo potrebe. Tudi manufaktura ne zadošča več. Tedaj zrevolucionirajo par in stroji obrtno produkcijo. Manufakturo izpodrine moderna veleobrt, obrtni srednji stan izpodrinejo industrijski milijonarji, načelniki celih industrijskih vojev, moderni buržoazijci.

Veleindustrija si vstvari svetovni trg, ki ga je odkritje Amerike pripravilo. Svetovni trg odpre trgovini, pomorski plavbi in občilom na suhem neizmeren razvoj in s tem razširi industrijo. In v tej meri, kot se razvijajo obrt, trgovina, plavba, železnice, v tej meri se razvija buržoazija in množi svoje kapitalije ter potiska iz srednjega veka preostale razrede v kot.

Moderno meščanstvo je, kakor vidimo, produkt dolgotrajnega razvoja, produkt cele vrste preobratov v proizvodnem in prometnem načinu.

Sleherno teh razvojnih stopenj spremlja primeren politični napredek. Meščanstvo, stan zatirancev pod vlado fevdalnih gospodov, oborožena in samoupravna asocijacija v komuni,*) tu neodvisna mestna republika, tam z davki obremenjeni tretji stan monarhije, kasneje za časa manufakture protitežje proti plemstvu v stanovski in absolutni monarhiji, glavna opora monarhizma

*) Tako so se imenovale mestne občine v Italiji in na Francoskem, ko so — z denarjem ali orožjem — pridobile si od fevdalnih gospodov prve samoupravne pravice.

sploh, si izvojuje končno po povstanku veleobrti in svetovnega trga v moderni reprezentativni državi neomejeno politično gospodstvo. Moderna državna oblast ni drugega kot odbor, ki upravlja skupne zadeve vsega meščanskega razreda.

Meščanstvo je igralo v zgodovini zelo revolucionarno vlogo.

Povsod, kjerkoli je zagospodovalo, je zrušilo fevdalne, patriarhalne in idilične razmere. Neusmiljeno je potrgalo pisane fevdalne vezi, ki so vezale človeka na „prirojenega“ predstojnika. Razen golega interesa, brezčutnega „plačila v gotovini“ ni pustila buržoazija nobene vezi med ljudmi. Pobožno sanjarstvo, viteško navdušenje, malomeščansko sentimentalnost jev topila v ledenohladni vodi sebičnega preračunjenja. Iz osebnega dostojanstva je naredila menjalno vrednost in neštevilne skrbno zapisane in trdo pridobljene svoboščine je nadomestila z eno brezvestno trgovsko svobodo. Skratka, v verske in politične iluzije zavito izkoriščanje je izpremenila v izkoriščanje, očitno, direktno brez sramežljivosti.

Buržoazija je ponižala stanove, na koje je ljudstvo zrlo spoštljivo in s pobožno bojznijo. Zdravnika, jurista, duhovnika, poeta, znanstvenika je izpremenila v plačanega mezdnega delavca.

Buržoazija je strgala z rodbinskega razmerja genljivo-sentimentalno tenčico in ga izpremenila v golo denarno razmerje.

Vladi surove sile v srednjem veku, ki je vzbujala občudovanje reakcije, je buržoazija odkrila primerno dopolnilo: v lenarjenju na medvedjih kožah. Meščanstvo šele je dokazalo, kaj premore človeška delavnost. Vstvarilo je drugačne čudeže, kot so egiptovske piramide, rimski vodovodi, gotske katedrale, zbudilo drugačna gibanja kot je preseljevanje narodov, ali križarske vojske.

Buržoazija ne more obstati, ne da bi neprestano revolucijonirala proizvodjalna sredstva in proizvodjalne razmere, s tem pa vse družabne razmere. Nasprotno je bila neizpremenjena ohranitev starega proizvodjalnega načina eksistenčni predpogoj vseh prejšnjih industrijskih razredov. Trajno prevračanje produkcije, neprestano pretresanje vseh družabnih razmer, večna negotovost in stalno gibanje odlikujejo meščansko dobo pred vsemi drugimi. Vse trdne in zarjavele razmere s celim priveskom starodavnih predstav in nazorov se zrušijo, novo ustvarjene zastarajo, preden so okostene. Vse stanovitno spuhti in vse sveto je izpostavljeno oskrumbi. Ljudje so končno prisiljeni gledati na svoj življenjski položaj in na vzajemne odnošaje s treznim očesom.

Potreba po razsežnejšem odjemalnem trgu za svoje produkte podi buržoazijo po vsej zemeljski krogli. Povsod se mora vgnездiti, povsod obdelovati, povsod stvarjati zveze.

Meščanstvo s svojim izkoriščanjem svetovnega trga je organiziralo produkcijo in konzumcijo vseh dežel popolnoma kozmopolitično. Na veliko žalost vseh nazadnjakov je podkopalo narodni obrti tla pod nogami. Prastare narodne industrije je uničilo in jih dan za dnem uničuje. Nadomešča jih z novimi industrijami, katerih uvedba je postala življenjsko vprašanje civiliziranih narodov,

z industrijami, ki ne izdelujejo le domačih surovin, temveč surovine iz najodleglejših dežel, ne le za domačo deželo, temveč za vse dele sveta. Namesto starih potreb, ki so jim zadoščali domači izdelki, stopajo nove potrebe, za katere treba produktov iz najodleglejših dežel in podnebij. Namesto starega krajevnega in narodnega samozadoščanja in odločnosti stopa vsestranski promet, vsestranska medsebojna odvisnost narodov. In kar ve ja o gmotni, velja tudi o duševni produkciji. Duševni izdelki posameznih narodov postajajo splošna lastnina. Narodna enostranost in omejenost postaja nemogoča in iz mnogih narodnih in krajevnih literatur se poraja svetovna literatura.

Buržoazija rine s svojim urnim izboljšanjem vseh proizvodjalnih sredstev in občil vse, tudi barbarske narode v civilizacijo. Nizke cene nje blaga so težka artilerija, s katero podira kitajske zidove, s katero zmaguje med barbari najtrdovratnejše sovraštvo do tujcev. Vse narode sili — pod kaznijo pogina — da si osvoje meščanski proizvodjalni način in da uvedejo tako imenovano civilizacijo, to je pomeščanjenje. Skratka, buržoazija si vstvarja svet po lastni spodobici.

Buržoazija je podredila deželo nadvladi mesta, rodila ogromna mesta in pomnožila število mestnega prebivalstva na škodo podeželskega prebivalstva. Stem je iztrgala velik odlomek prebivalstva idiotizmu življenja na deželi. Enako je podredila barbarske in napol barbarske dežele civiliziranim, kmečke narode meščanskim, vzhod zapadu.

Meščanstvo vedno bolj odpravlja razdrobljenost proizvodjalnih sredstev, posesti in prebivalstva. Prebivalstvo je nakopičilo v mestih, proizvodjalna sredstva centralizira in posest koncentrira v rokah malo ljudi. Posledica tega je politična centralizacija. Neodvisne, skoro le zvezane dežele so prisiljene spajati se v enoto, ki se podreja eni vladi, enemu zakonu, eni carinski črti in enemu narodnemu razrednemu interesu.

Meščanstvo je tekom svoje stoletne razredne vlade razvilo ogromnejše proizvodjalne sile, kot vsa prejšnja pokolenja skupaj. Izkoriščanje prirodnih sil, strojništvo, vporaba kemije v industriji in poljedelstvu, paroplovba, železnice, električni brzozavi, krčenje celih delov sveta, plovitev rek, celo iz zemlje izteptano prebivalstvo — kateri vek je slutil, da spe take proizvodjalne sile v naročju družabnega dela?

Videli smo: proizvodjalna in prometna sredstva, na podlagi katerih se je razvilo meščanstvo, so vznikla v fevdalni družbi. Na gotovi razvojni stopnji teh proizvodjalnih in prometnih sredstev niso več razmere, v katerih je fevdalna družba proizvodjala in izmenjevala, fevdalna organizacija poljedelstva in manufakture, skratka fevdalne lastninske razmere odgovarjale razvitim proizvodjalnim silam. Ovirale so proizvodjanje, namesto da bi je pospeševale. Treba je bilo te verige zdrobiti, in to se je zgodilo.

Na njih mesto je stopila svobodna konkurenca s primerno družabno in politično ustavo, z gospodarsko in politično vlado meščanskega razreda

Pred našimi očmi se dogaja sličen proces. Meščanske proizvodjalne in prometne razmere, meščanske lastninske razmere, moderna meščanska družba, ki je pričarala tako ogromna proizvodjalna in prometna sredstva je podobna čarovniku, ki ne more ugnati podzemeljskih sil, katere je klical. Že desetletja sem zgodovina obrti in trgovine ni drugega, kot zgodovina upora modernih proizvodjalnih sil proti modernim proizvodjalnim razmeram, proti lastninskim razmeram ki so življenski pogoj meščanstva in njega vlade. Popolnoma zadošča, če omenjamo trgovske krize, ki v svojem periodičnem povratku spravljajo vso meščansko družbo v vedno večjo nevarnost. V trgovskih krizah gre pod nič ne le množina izdelanih produktov, temveč po navadi tudi del proizvodjalnih sil. V teh krizah izbruhne družabna epidemija, prejšnjim dobam docela neznana — epidemija nadprodukcije. Družba je takrat presajena v stanje trenutnega barbarstva: zdi se, kakor da sta lakota in uničevalna vojska pogoltnila vsa življenska sredstva, kakor da sta obrt in trgovina uničena, in zakaj? Ker je družba precivilizirana, ker ima preveč življenskih sredstev preveč obrti, preveč trgovine. Proizvodjalne sile ki so ji na razpolago, ne posegajo več meščanskih lastninskih razmer; nasprotno preogromne so postale za te razmere, ki jih le ovirajo; čim premagajo to oviro, spravijo vso meščansko družbo v nered in obstanek meščanske družbe v nevarnost. Meščanske razmere so pretesne za bogastvo, ki ga proizvajajo. — S čim pa premaguje meščanstvo krize? Deloma z uničenjem velike množine proizvodjalnih sil, deloma z osvojevanjem novih in temeljitejšim izkoriščanjem starih trgov. S čim torej? S tem, da pripravlja še hujše in še večje krize in da zmanjšuje sredstva za njih omejitve.

Orožje, ki je ž njim meščanstvo porazilo fevdalizem, se obrača sedaj proti meščanstvu samemu. In meščanstvo ni le skovalo orožja v svojo lastno pogubo, rodilo je marveč tudi moštvo, ki bo sukalo to orožje — moderno delavstvo, proletarijat.

V tej meri kot se razvija meščanstvo, t. j. kapital, se razvija tudi proletarijat, razred modernih delavcev, ki žive le, dokler imajo delo, in ki imajo delo, le dokler množe s svojim delom kapital. Ti delavci, ki se prodajajo in kupujejo po kosu, so blago kakor vsi ostali trgovski predmeti in so izpostavljeni vsem premembam konkurence in kolebanju trga.

Delo proletarca je z uvedbo strojev in z delitvijo dela izgubilo samostojni značaj in s tem vso mičnost za delavca. Delavec je zgolj privesek stroja, izvrševati mora le preproste, enolične, lahko priučljive ročne obrate. Stroški, ki jih delavec povzroča, so omejeni skoro izključno na življenska sredstva, ki jih potrebuje za prehranjenje sebe in za razmnoževanje svojega plemena. Cena vsakega blaga, torej tudi dela, je enaka proizvodjalnim stroškom.

Cimbolj raste zoprnost dela, tembolj pada mezda. Cimbolj se množe stroji in raste delitev dela, tembolj raste množina dela (za posameznega delavca), bodisi s pomnožitvijo delavnih ur, bodisi s pomnožitvijo v določenem času zahtevanega dela, s pospešenjem strojnega teka i. t. d.

Moderna obrt je premenila malo delavnico patriarhalnega mojstra v veliko tovarno industrijskega kapitalista. Delavska masa, natlačena po tovarnah, je vojaško organizirana. Industrijski prostaki so podrejeni nadzorstvu popolne hijerarhije podčastnikov in častnikov; ne le da hlapčujejo meščanskemu razredu, meščanski državi, temveč vsak dan, vsako uro hlapčujejo stroju, nadzorniku in predvsem posameznemu meščanu-tovarnarju. Ta despotizem je tem malenkostnejši, krutejši in neznosnejši, čim odkritejše proglašča pridobivanje za svoj smoter.

Cim manj spretnosti in sile zahteva ročno delo, t. j. čimbolj se razvija moderna obrt, tembolj izpodriva žensko in otroško delo moško delo. Spolne in starostne razlike za delavski razred družabno ne veljajo več. Preostajajo le še delavska orodja, katerih stroški se ravnajo po spolu in starosti.

Ce je izkoriščanje po tovarnarju končano s tem, da delavec prejme svojo mezdo v gotovini, planejo po njem ostali življi meščanske družbe, hišni posestnik, kramar, zastavničar i. t. d.

Dosedanji srednji stanovi, mali obrtniki, trgovci, rentirji, rokodelci in kmetje, vsi ti razredi padajo polagoma v proletarijat, deloma vsled tega, ker njih mala glavnica ne zadošča za industrijski obrat v velikem in podlega konkurenci velikega kapitala, deloma zato, ker izgublja njih spretnost vsled novih proizvodjalnih načinov svojo vrednost. Tako se rekrutira proletarijat iz vseh razredov prebivalstva.

Proletarijat se pomika preko različnih razvojnih stopenj. Njegov boj proti meščanstvu se začinja hkrati z njegovo eksistenco.

Izpočetka se bojujejo posamezni delavci, potem delavci posamezne tovarne, delavci cele stroke v enem kraju proti posameznemu meščanu, ki jih naravnost izkorišča. Oni napadajo ne le meščanske proizvodjalne razmere, temveč tudi proizvodjalna orodja, uničujejo tuje konkurenčno blago, razdevajo stroje, zažigajo tovarne in si skušajo priboriti stališče srednjeveškega delavca.

Na tej stopnji tvorijo delavci po vsej deželi razkropljeno, vsled konkurence razdrobljeno maso. Združeno nastopanje delavcev ni posledica lastnega združevanja, temveč posledica meščanskega združevanja, ki spravlja v dosego lastnih političnih smotrov ves proletarijat v gibanje. Na tej stopnji se proletarci ne bore proti svojim sovražnikom, temveč proti sovražnikom svojih sovražnikov, proti preostankom absolutne monarhije, proti zemljiškim fevdalcem, proti neindustrijskemu meščanstvu, malomeščanstvu. Vse zgodovinsko gibanje je osredotočeno v rokah meščanstva; vsaka dobljena zmaga je zmaga meščanstva.

Ali z industrijskim razvojem se proletarijat ne le množi; natlačen je v velikih masah po tovarnah, njegova moč raste in začenja jo čutiti. Interesi, življenski položaj v proletariatu se zenačujejo s tem, da stroji odpravljajo bolj in bolj razliko v delu in potiskajo mezdo vsepovsod na enako nizko stopnjo. Rastoča konkurenca meščanstva in iz nje porajajoče se trgovske krize prebigljuje delavsko mezdo; naglo razvijajoče se neprestano izboljševanje strojev zvišuje negotovost življenskih razmer. Spori med delavcem in buržoazijcem dobivajo vedno bolj značaj razrednih sporov. Delavci se začenjajo združevati proti meščanstvu zaradi delavske mezde, snujejo trajne asocijacije, da se pripravljajo na odpor. Tu intam se završe posamezne bitke.

Od časa do časa zmagajo delavci, toda le mimogrede. Pravi sad njih bojev ni neposredni uspeh, temveč napredujoča asocijacija delavcev. Pospesujejo jo občila, ki jih vstvarja veleindustrija in ki spajajo delavce raznih krajev. Spojitev mnogih lokalnih bojev enakega značaja daje temu boju med delom in kapitalom narodni, razredni značaj. Vsak razredni boj pa je politični boj. In asocijacija, za katero so ljudje srednjega veka s svojimi vicinalnimi poti potrebovali cela stoletja, izvedejo moderni proletarci v nekaj letih.

Organizacijo proletarcev kot razreda in kot politične stranke razdere vsak hip medsebojna konkurenca delavcev. Toda vedno iznova vstaja krepkejša trdnješa, mogočnejša. Polagoma dosega zakonito priznanje posameznih delavskih interesov izrabljajoč razkole v meščanstvu. Tako zakon o deseturnem delu na Angleškem.

Spori stare družbe sploh zelo podpirajo razvoj proletarijata. Meščanstvo se nahaja v večnem boju, izpočetka proti aristokraciji, kasneje proti onemu delu meščanstva, katerega interesi nasprotujejo industrijskemu napredku, a vedno proti meščanstvu vseh ostalih dežel. V vseh teh bojih je navezano na pomoč proletarijata, ki ga uvaja v politično gibanje. Buržoazija sama uči in oborožuje proletarijat proti sebi.

Vsled industrijskega napredka propada velik del vladajočega razreda v proletarijat in mu s tem privaja veliko maso izobraževalnih življev.

V času, slednjič, ko se razredni boj približuje svoji odločitvi, dobiva razpadanje vladajočega razreda tako rezek in tako kričoč značaj, da se manjši del vladajočega razreda pridružuje revolucionarnemu razredu, kateremu pripada bodočnost. Kakor je svoječasno del plemstva uskočil v buržoazijo, tako vhaja sedaj del buržoazije v proletarijat, zlasti del meščanskih ideologov, ki si je osvojil umevanje tega zgodovinskega gibanja.

Izmed vseh razredov, ki dandanašnji zavzemajo napram meščanstvu sovražno stališče, je edino le proletarijat resnično revolucionaren razred. Ostali razredi propadajo in propadejo z nastopom veleindustrije. proletarijat pa je nje produkt.

Srednji stanovi, mali obrtnik, mali trgovec, rokodelec, kmet, vsi se bojujejo proti meščanstvu, da obvarujejo svoj obstanek pred propadom. Niso revolucionarni, temveč konservativni. Še več, reakcijonarni so, zgodovinsko kolo skušajo zasukati nazaj. Revolucionarni so le z ozirom na bližajoči se prehod v proletarijat, in tako ne branijo svojih sedanjih marveč svoje bodoče interese. tako zapuščajo svoje lastno stališče in se postavljajo na proletarsko stališče.

T zv. „lumpenproletariat“, to pasivno gnilobo najspodnejših plasti stare družbe, spravlja proletarska revolucija tuintam v gibanje; po svojem življenskem položaju pa je bolj nagnjena, da se prodaja za reakcionarne pustolovščine.

Življenski pogoji stare družbe so že podkopani v življenskih pogojih proletarijata. Proletarec je brez lastnine; njegovo razmerje do žene in otrok ni prav nič sorodno meščanskemu rodbinskemu razmerju: moderno industrijsko delo, moderno zaslužnjenje po kapitalu. tako na Angleškem kakor na Francoskem, v Ameriki kakor v Nemčiji, mu je odluščilo ves narodni značaj. Zakoni morala, verstvo — zanj meščanski predsodki, za katerimi tiči prav toliko meščanskih interesov.

Vsi prejšnji razredi, ki so si osvojili gospodstvo, so skušali zagotoviti si pridobljeno življensko stališče s tem, da so podvrgli vso družbo pod pogoje svojega pridobivanja. Proletarci morejo zagospodovati družabnim proizvodjalnim silam le s tem, da odpravijo svoj dosedanji prisvojevalni način in tako ves dosedanji prisvojevalni način sploh. Proletarci nimajo ničesar, kar naj bi zavarovali, pač pa je njih naloga, da porušijo vse zasebne varnosti in zasebna zavarovanja.

Vsako dosedanje gibanje je bilo gibanje manjšine, ali v interesu manjšine. Proletarsko gibanje pa je samostojno gibanje ogromne večine v interesu ogromne večine. Proletarijat, najspodnejša plast sedanje družbe, se ne more dvigniti, ne zravnati, ne da bi se otnesel vseh vrhnjih plasti, ki tvorijo oficijelno družbo.

Protimeščanski boj proletarijata je — v svojem jedru ne, pač pa po obliki — naroden boj. Proletarijat vsake dežele mora naravno najprvo ugnati svoje lastno meščanstvo.

V očitovanju splošnih faz proletarskega razvoja smo zasledovali večalimanj prikrito borbo v obstoječi družbi do one točke, ko izbruhne v odkrito revolucijo in ko utemelji proletarijat po silovitem porazu meščanstva svoje gospodstvo.

Vsa dosedanja družba je obstala, kakor smo videli, na nasprotju zatiranih in zatirajočih razredov. Da je zatiranje možno, morajo zatiranemu razredu biti zagotovljeni vsaj pogoji hlapčevskega obstanka. Tlačan se je povzdignil v čla a komune v svojem tlačanstvu, kakor malomeščan v meščana pod jarmom fevdalnega absolutizma. Moderni delavec pa, namesto da bi se dvigal z industrijskim napredkom, pada vedno globlje pod pogoje svojega lastnega razreda. Delavec obuboža in uboštvo se razvija hitreje

kot prebivalstvo in bogastvo. V tem dejstvu se kaže očitna nezmožnost meščanstva, da ostane še nadalje vladajoči razred v družbi in da vsiljuje svoje življenske razmere družbi kot zakonito merilo. Nesposobno je za vladno, ker ne more svojemu sužnju v njegovem suženjstvu zagotoviti obstanka, ker ne more preprečiti propadanja njegovega na nivô, v katerem ga mora rediti, namesto da bi se dala rediti od njega. Družba ne more več obstati pod meščansko vladno; obstoj meščanstva ni več v skladu z družbo.

Bistveni pogoj obstanka in vlade meščanskega razreda je kopičenje bogastva v rokah posameznikov, tvorba in množitev kapitala; pogoj kapitala je mezdno delo. Mezdno delo sloni izključno na medsebojni konkurenci delavcev. Industrijski napredek, ki mu načeluje brez volje in brez odporne sile znana buržoazija, postavlja namesto osamljenja delavcev po konkurenci njih revolucionarno združevanje (asocijacija). Z razvojem veleindustrije zmanjkuje buržoaziji pod nogami podlaga, na kateri proizvaja in si prisvaja produkte. Sama si producira lastnega grobarja. Nje propad in zmaga proletarijata sta neizogibna.

II.

Proletarci in komunisti.

V kakšnem razmerju stoje komunisti napram proletarcem sploh?

Komunisti ne predstavljajo posebne stranke proti drugim delavskim strankam.

Komunisti ne zastopajo posebnih, od interesov celokupnega proletarijata ločenih interesov.

Komunisti ne postavljajo posebnih načel, po katerih bi se ravnalo proletarsko gibanje.

Komunisti se razlikujejo od ostalih proletarskih strank le po tem, da na eni strani v raznih narodnih bojih proletarcev povdajajo in uveljavljajo skupne, od narodnosti nezavisne interese celokupnega proletarijata, na drugi strani po tem, da zastopajo v boju med proletarijatom in buržoazijo vedno interes celokupnega proletarijata.

Komunisti so torej v praksi najodločnejši gonilni del delavskih strank vsega sveta; teoretično prekašajo ostalo proletarsko maso po vpogledu v pogoje, tok in splošne uspehe proletarskega gibanja.

Najbližji smoter komunistov se od smotra ostalih proletarskih strank ne razlikuje: razredna organizacija proletarijata, poraz meščanskega gospodstva, izvojevanje politične moči po proletarijatu.

Teoretični stavki komunistov ne slone na idejah, na načelih, izmišljenih ali odkritih od tega ali onega reformatorja.

Ti stavki so le splošni izraz dejanskih razmer v obstoječem razrednem boju, v zgodovinskem procesu, vršечem se pred na-

šimi očmi. Odprava dosedanjih lastninskih razmer ne označuje komunizma.

Vse lastninske razmere se nahajajo v neprestani zgodovinski preobrazbi, v neprestani zgodovinski premembi.

Tako n. pr. je odpravila francoska revolucija fevdalno last na korist meščanske.

Toda moderna meščanska zasebna last je zadnji in najpopolnejši izraz proizvajanja in prisvajanja produktov, slonečega na razrednih nasprotjih, na izkoriščanju razreda po razredu.

V tem smislu se da komunistična teorija spraviti pod izraz: odprava zasebne lastnine.

Nam komunistom so očitali, da hočemo odpraviti osebno, z delom pridobljeno lastnino, lastnino, ki je temelj vse osebne svobode, delavnosti in samostojnosti.

Z delom pridobljena in prisluzena lastnina? Govorite o lastnini malega meščana, malega kmeta, ki je obstajala pred meščansko lastnino? Te nam ni treba odpravljati, industrijski razvoj jo je odpravil in jo odpravlja dan za dnevom.

Ali govorite o moderni meščanski zasebni lasti?

Ali vstvarja mezdno delo, delo proletarca njemu lastnino? Ne! Njegovo delo vstvarja kapital, t. j. lastnino, ki izkorišča mezdno delo in ki se množi le pod pogojem, da si vstvarja novo mezdno delo v svrhu ponovnega izkoriščanja. Lastnina v svoji današnji obliki se giblje na nasprotju kapitala in mezdnega dela. Premotrimo obe plati tega nasprotja!

Kapitalist ne zavzemlje čisto osebnega, temveč družabno stališče v proivajanju. Kapital je družaben produkt in se da mobilizirati le s skupnim delovanjem mnogih članov, v poslednji instanci le s skupnim delovanjem vseh članov družbe.

Kapital torej ni osebna, temveč družabna sila. Če se kapital izpremeni v skupno, vsem članom družbe pripadajočo lastnino, tedaj se ne izpremeni osebna lastnina v družabno. Le družabni značaj lastnine se izpremeni. Lastnina izgublja svoj razredni značaj.

In kaj je z mezdnim delom?

Povprečna cena mezdnega dela je minimum delavne mezde, t. j. vsota življenskih sredstev, ki so potrebna, da ohranijo delavcu kot delavcu življenje. Kar si torej mezdni delavec od svojega dela prisvoji, zadošča komaj za reprodukcijo golega življenja. Nečemo odpraviti osebnega prisvajanja delavnih produktov v svrhu reprodukcije neposrednega življenja, prisvajanja, katero ne prepušča nobenega čistega preostanka, ki bi dajal moč nad tujim delom. Odpraviti hočemo le bedni način tega prisvajanja, ob katerem delavec le živi, da množi kapital, in le tako živi, kakor ugaja interesom vladajočega razreda.

V meščanski družbi je živo delo le sredstvo za vzmnožitev nakopičenega mrtvega dela. V komunistični družbi je nakopičeno delo le sredstvo, da razširja, bogati in speši življenski proces delavcev.

V meščanski družbi gospoduje preteklost nad sedanostjo, v komunistični sedanost nad preteklostjo. V meščanski družbi je kapital samostojen in oseben, dočim je delavni poedinec nesamostojen in neoseben.

Pa odpravo tega razmerja imenuje buržoazija odpravo osebnosti in svobode! In po pravici. Gre se za odpravo meščanske osebnosti, samostojnosti in svobode.

Pod svobodo umevajo v sedanjih meščanskih proizvodjalnih razmerah svobodno trgovino, svobodni kup in prodajo.

Če jenja vsako mešetarstvo, neha tudi svobodno mešetarstvo. Fraze o svobodnem mešetarstvu kot sploh vse baharije naše buržoazije o svobodi imajo smisel v očigled omejeni trgovini, v očigled zaslužjenemu meščanu srednjega veka, ne pa napram komunistični odpravi mešetarstva, meščanskih proizvodjalnih razmer in buržoazije same.

Vsi izven sebe ste, ker hočemo odpraviti zasebno last. Toda v vaši obstoječi družbi je zasebna last za 9 desetink članov odpravljena; zasebna last obstoja baš v tem, da za 9 desetink ne obstoja. Očitajte nam, da hočemo odpraviti lastnino, ki predpostavlja brezlastništvo ogromne večine družbe kot neizogiben predpogoj.

Očitajte nam kratka, da hočemo odpraviti vašo lastnino. Vsekako, to hočemo.

V tem hipu, ko se onemogoči pretvarjanje dela v kapital, denar, zemljiško rento, kratka v družabno silo, podvrženo monopolu, t. j. v tem hipu, ko se onemogoči prevračanje osebne lastnine v meščansko, v tem hipu je po vaši trditvi odpravljena tudi oseba.

Priznavate toraj, da osebe ne vidite v nikomer drugem, kakor v meščanu, v meščanskem lastniku. To osebo pa je vsekako treba odpraviti.

Komunizem nikomur ne jemlje moči, da si prisvaja družabne produkte, pač pa jemlje moč, da si s tem prisvajanjem podjarmlja tuje delo.

Prigovarjali so, da z odpravo zasebne lastnine preneha delavnost in da zavlada splošna lenoba.

Potem bi bila morala meščanska družba od lenobe že zdavnaj poginiti, kajti oni, ki v njej delajo, ne pridobivajo, in oni, ki pridobivajo, ne delajo. Ves pomislek obstoji na tautologiji, da ni meznega dela brez kapitala.

Ugovore, ki so namerjeni proti komunističnemu prisvajalnemu in proizvodjalnemu načinu gmotnih produktov, so naperili tudi na prisvajanje in proizvodjanje duševnih produktov. Kakor pomenja konec razredne lastnine meščanu konec proizvodjanja sploh, tako mu je konec razredne izobrazbe konec izobrazbe sploh.

Izobrazba, za katero plaka, je za ogromno večino izobrazba za stroj.

Toda čemu se prerekate z nami, ko merite odpravo meščanske lastnine z merilom svojih meščanskih predstav o svobodi,

izobrazbi, pravu i. t. d. Vaše ideje so produkti meščanskih proizvajalnih in lastninskih razmer, kakor je vaše pravo le za zakon proglašena volja vašega razreda, volja, katere vsebina je dana v gmočnih življenskih pogojih vašega razreda.

Po lastnem interesu je prikrojena predstava, po kateri pretvarjate svoje proizvajalne in lastninske razmere iz mimogredočih zgodovinskih razmer v večne umske in naravne zakone. Kar pojmuje o lastnini antike, o fevdalni lastnini, tega ne smete pojmiti o meščanski lastnini.

Odprava rodbine! Celo najradikalnejši se razgrevajo proti tej sramotni nakani komunistov.

Na čem sloni sedanja meščanska rodbina? Na kapitalu, na zasebnem dobičku. Popolnoma razvita obstoja le za buržoazijo; nje dopolnilo je v prisiljenem brezženstvu proletarcev in v javni prostituciji.

Meščanska rodbina zgine, čim prestane to dopolnilo in obe zgineta, čim zgine kapital.

Očitajte nam, da hočemo odpraviti izkoriščanje otrok po starših? Priznavamo ta zločin.

Toda, pravite, najnežnejše razmere porušimo z nadomestitvijo domače po družabni vzgoji.

Ali ne določuje tudi vaše vzgoje družba? Z družabnimi razmerami, ki v njih vzgajate, z neposrednim in posrednim vmeševanjem družbe, s šolo i. t. d. Komunisti si ne izmišljajo družabnega vpliva na vzgojo, le pretvarjajo njega značaj in trgajo vzgojo vplivu vladajočega razreda.

Meščanske fraze o rodbini in vzgoji, o razmerju staršev in otrok postajajo tem ostudnejše, čimbolj se vsled veleindustrije trgajo rodbinske vezi med proletarci, čimbolj postajajo otroci navaden kupčijski predmet in delavno orodje.

Toda vi komunisti hočete vpeljati skupnost žena, nam kriči enoglasno nasproti buržoazija.

Buržoa vidi v svoji ženi golo proizvajalno orodje. Čuje, da naj se proizvajalna sredstva skupno izkoriščajo, pa si naravno ne more družega misliti, kot da zadene usoda skupnosti tudi žene.

Ne slutiti, da se gre za odpravo položaja, v katerem je žena golo proizvajalno orodje.

Sicer pa ni nič smešnejšega kot visoko moralično zgražanje naših meščanov nad oficijalno komunistično skupnostjo ženâ. Komunistom ni treba skupnosti ženâ šele vpeljavati, saj je skoro vedno obstajala.

Naši meščani se ne zadovoljujejo s tem, da so jim proletarske žene in hčerke na razpolago, da o oficijalni prostituciji ne govorimo; glavno veselje jim je medsebojno vzajemno zapeljevanje zakonskih ženâ.

Meščanski zakon je v resnici skupnost zakonskih ženâ. Komunistom se da kvečjemu očitati, da hočejo namesto hinavsko prikrite oficijalno in odkritosrčno skupnost ženâ. Sicer se razume

samo po sebi, da z odpravo sedanjih proizvodjalnih razmer zgine tudi iz njih izhajajoča skupnost ženâ, t. j. oficijalna in neoficijalna prostitucija.

Komunistom so tudi očitali, da hočejo odpraviti narodnost, domovino.

Delavec nima domovine. Nihče mu ne more ugrabiti, česar nima. Proletarijat si mora šele osvojiti politično moč, uveljaviti se kot narodni razred in se konstituirati kot narod, zatoraj je naroden, seveda ne v meščanskem smislu.

Narodnostne posebnosti in razločki narodov zginevajo bolj in bolj z razvojem meščanstva, s trgovsko svobodo, svetovnim trgov, z enoličnostjo industrijskega proizvodjanja in njemu odgovarjajočih življenskih razmer.

Proletarska vlada jih zmanjša še v večji meri. Združena akcija vsaj civiliziranih dežel je eden prvih pogojev osvoboditvi proletarijata.

V tej meri, kot se odpravlja izkoriščanje poedinca po poedinca, v tej meri se odpravlja tudi izkoriščanje naroda po narodu.

Hkrati z razrednim nasprotjem v notranjosti naroda se zruši tudi sovražno stališče narodov med seboj.

Tožbe proti komunizmu, izvirajoče iz verskih filozofskih in ideoloških motrišč ne trebajo obširnejšega razmotrivanja.

Ali je mar treba globokoumnosti za umevanje dejstva, da se z življenskimi razmerami ljudi, z njih družabnimi odnošaji in družabnim bitjem menjajo tudi njih predstave, naziranja in pojmi, skratka vsa njih zavest?

Ali dokazuje zgodovina idej kaj drugega, kot da se duševna produkcija preminja vzporedno z gmotno? V vsaki dobi so bile vladajoče ideje le ideje vladajočega razreda.

Govori se o idejah, ki zrevolucionirajo vso družbo; s tem se le priznava dejstvo, da so v stari družbi vznikli življi nove družbe, da z razpadom starih življenskih razmer vzporedno razpadajo tudi stare ideje.

Ko je propadal stari svet, je krščanska vera izpodrinila stare religije. Ko so krščanske ideje podlegle v 18. veku prosvetnim idejam, se je fevdalna družba borila za življenje in smrt s tedaj revolucionarnim meščanstvom. Ideje svobode vesti in vere so izražale le sistem svobodne konkurence na znanstvenem polju.

„Toda — tako se glasi ugovor — verske, npravne, filozofske, politične, pravne ideje i. t. d. se pač tekom zgodovinskega razvoja modificirajo. Verstvo, morala, filozofija, politika, pravo pa ostajajo izven toka. Dalje obstoje večne resnice kot svoboda, pravica i. t. d., ki so skupne vsem družabnim razmeram. Komunizem pa odpravlja večne resnice, odpravlja verstvo, moralo, namesto da bi jih pretvarjal, in s tem nasprotuje vsemu dosedanjemu zgodovinskemu razvoju.“

Kaj je na tem ugovoru? Zgodovina vse dosedanje družbe se je gibala na razrednih nasprotjih, ki so v raznih dobah bila različna.

Katerokoli obliko pa naj so privzela, izkoriščanje enega dela družbe po drugem je vsem preteklim vekom skupno dejstvo. Kaj čuda, da se zgodovinska zavest, vzlic različnosti in raznoobraznosti giblje v gotovih oblikah, oblikah zavesti, ki zaniknejo le s popolno odpravo razrednega nasprotja.

Komunistična revolucija pomeđe kar najradikalnejše z izročenimi lastninskimi razmerami; kaj čuda, da pomeđe v svojem razvoju najradikalnejše tudi z izročenimi idejami.

Toda pustimo meščanske ugovore proti komunizmu.

Spoznali smo koj v začetku, da velja prvi korak delavske revolucije povzdignjenju proletarijata za vladajoči razred, uvedbi demokracije.

Proletarijat vporabi svojo politično moč, da izviye meščanstvu polagoma ves kapital, da osredotoči vsa proizvodjalna sredstva v rokah države, t. j. kot vladajoči razred organiziranega proletarijata in da čim hitreje vzmnoži maso proizvodjalnih sil.

To more spočetka le s tem, da despotsko poseže v lastninsko pravo in v meščanske proizvodjalne razmere, torej z odredbami, ki se dozdevajo gospodarski za nezadostne in nevdržne, ki pa so kot sredstva za preobrat vsega proizvodjalnega načina neizogibne.

Te odredbe morajo biti v različnih deželah različne.

Za naprednejše dežele veljajo precej splošno te-le:

1. Razlastitev zemljiške lastnine in vporaba zemljiške rente za državne izdatke.

2. Velik progresivni davek.

3. Odprava dednega prava.

4. Konfiskacija lastnine vseh emigrantov in upornežev.

5. Osredotočenje kredita v državnih rokah potom narodne banke z državnim kapitalom in izključnim monopolom

6. Osredotočenje transporta v državnih rokah.

7. Pomnožitev narodnih tovarn in proizvodjalnih sredstev. Krčenje in izboljšavanje zemlje po skupnem načrtu.

8. Prisilno delo za vse; ustanovitev industrijskih armad, zlasti v poljedelstvu.

9. Spojitev poljedelskih in industrijskih obratov; krčenje prepada med mestom in deželo.

10. Javna in brezplačna vzgoja vseh otrok. Odprava otroškega dela v tovarnah v današnji obliki. Združitev vzgoje z gmotno produkcijo i. t. d.

Čim zginejo tekom razvoja razredna nasprotja in je osredotočeno vse proizvodjanje v rokah združenih individuov, izgubi javna oblast svoj politični značaj. Politična oblast v pravem smislu je organizirana sila vladajočega razreda za zatiranje drugega razreda. Če se proletarijat v boju proti meščanstvu nujno združi v razred, če se z revolucijo uveljavi kot vladajoči razred in kot tak siloma odpravi stare proizvodjalne razmere, odpravi s temi proiz-

vajalnimi razmerami tudi eksistenčne pogoje razrednega nasprotja, razrede sploh in s tem tudi svoje lastno razredno gospodarstvo.

Namesto stare meščanske družbe s svojimi razredi in razrednimi nasprotji stopi asocijacija, v kateri je svobodni razvoj vsakega pogoj svobodnemu razvoju vseh.

III.

Socialistična in komunistična literatura.

1. Reakcionarni socializem.

a) *Fevdalni socializem.* Francoski in angleški aristokraciji je po zgodovinskem poklicu pripadla naloga, da piše pamflete proti moderni meščanski družbi. V francoski julijski revoluciji leta 1830. in v angleškem reformnem gibanju je ponovno podlegla sovražnemu parveniju. O resnem političnem boju ni bilo več govora. Preostal je zgolj literarni boj, toda tudi na literarnem polju so se preživele stare fraze iz restavracijske dobe. Da si pridobi simpatije, je aristokracija saj videzno zanemarjala lastne intese ter formulirala obtožnico proti meščanstvu le v interesu izkoriščenega delavskega razreda. V zadoščenje ji je bilo, da je svojemu novemu gospodu pela sramotilke in mu grmela na ušesa temna prerokovanja.

Tako je nastal fevdalni socializem, napol žalostinka, napol paskil, napol odmev iz preteklosti, napol slutnja prihodnosti. S svojo trpko, duhovito, uničujočo sodbo je časih zadel buržoazijo v srce, v celoti pa je vplival dosti komično s svojim popolnim neumevanjem zgodovinskega razvoja.

Beraško malho so vihteli v roki kot prapor, za katerim so zbirali ljudstvo. Toda sledeče jim ljudstvo je koj opazilo na njih zadnjicah stare fevdalne grbe in zagnalo glasen in nespoštljiv kroh.

V takem prizoru je nastopil del francoskih legitimistov in mlada Angleška.

Če fevdalci dokazujejo, da se način njih izkoriščanja razlikuje od meščanskega izkoriščanja, pozabljajo, da so izkoriščali pod popolnoma drugimi in preživeli pogoji in okolnostmi. Če dokazujejo, da za njih vlade ni bilo modernega proletarijata, pozabljajo, da je moderno meščanstvo nujen potomec njih družabnega reda.

Sicer pa nazadnjaškega značaja svoje kritike ne skrivajo in njih glavna obtožba proti buržoaziji obstoji v tem, da poraja razred, ki zdrobi v prah ves stari družabni red.

Buržoaziji ne očitajo toliko, da poraja proletarijat, kakor da poraja revolucionaren proletarijat.

V politični praksi sodelujejo zatorej na vseh nasilnih odredbah proti delavskemu razredu in v navadnem življenju — vzlic vsem

napetim frazam — prav zložno pobirajo zlata jabolka in prodajajo zvestobo, ljubezen in čast za ovčjo volno, peso in žganje.

Kakor se je duhovščina vedno tesno oklepala fevdalstva, tako tudi duhovniški socializem fevdalnega.

Nič ni lažjega, kot pridodati krščanski asketičnosti socialistični omet. Ali ni tudi krščanstvo grmelo proti zasebni lastnini, proti zakonu, proti državi. Ali ni namesto tega oznanjevalo dobrodelnosti in uboštvu, celibata in ubijanja mesa, samostanskega življenja in cerkve. Krščanski socializem je le žegnana voda, ki ž njo duhovnik blagoslavlja aristokratsko togoto.

b) *Malomeščanski socializem.* Fevdalno plemstvo ni edini razred, ki ga je buržoazija porazila in ki so mu v moderni meščanski družbi usehnili in odmrli življenski pogoji. Srednjeveško malomeščanstvo in mali kmetje so bili predhodniki moderne buržoazije. V industrijsko in trgovsko nerazvitih deželah životari ta razred še danes poleg vzrastajoče buržoazije.

V deželah, koder se je razvila moderna civilizacija, se je vzrodilo novo malomeščanstvo, ki visi med proletarijatom in buržoazijo in ki se kot dopolnilo meščanske družbe vedno znova poraja. Njega člani meče konkurenca brez prestanka v proletarijat in razvoj veleindustrije jim oznanja prihajajočo dobo, ko bodo zginili kot samostojen del moderne družbe, nadomeščeni v trgovini, v manufakturi, v poljedelstvu po delavskih paznikih in služinčadi.

V deželah kot na Francoskem, kjer tvori kmečki razred več od polovice prebivalstva, je bilo kaj naravno, da so pisatelji, nastopivši proti buržoaziji za proletarijat, kritikovali meščanski režim na podlagi malomeščanskega in malokmečkega merila in da so se zavzeli za delavca z malomeščanskega stališča. Sismondi je voditelj te literature ne le na Francoskem, temveč tudi na Angleškem.

Ta socializem je razločil prav bistroumno protislovja v modernih proizvodnih razmerah in odkril hinavsko olepšavanje narodnih gospodarjev. Neovržno je dokazal razdevajoče učinke strojnih naprav in delitve dela, koncentracije kapitala in zemljiške posesti, nadprodukcijo, krize, neizogibni propad malih meščanov in kmetov, bedo proletarijata, anarhijo v proizvodjanju, kričeče razmere v razdelitvi bogastva, uničevalno medsebojno industrijsko vojevanje narodov, propad starih nravi, rodbinskih razmer, starih narodnosti.

Po svojem pozitivnem obsegu hoče ta socializem, ali obživiti stara proizvodna in prometna sredstva in ž njimi stare lastninske razmere in staro družbo, ali pa hoče moderna proizvodna in prometna sredstva siloma vkleniti v okvir starih lastninskih razmer, ki so ga ona razgnala in razgnati morala. V obeh slučajih je reakcionaren in utopističen hkrati.

Cehovstvo v manufakturi in patriarhalno gospodarstvo na deželi — to so njegove poslednje besede.

V svojem kasnejšem razvoju je ta smer končala z žalostnim mačkom.

c) *Nemški ali „pravi“ socializem*. Socialistični in komunistični literaturi francoski, ki je nastala pod pritiskom vladajoče buržoazije in ki je literarni izraz boja proti tej vladi, se je odprla pot v Nemčijo v času, ko je meščanstvo započelo svoj boj proti fevdalnemu absolutizmu.

Nemški filozofi, polfilozofi in esteti so hlastno segli po tej literaturi in so le pozabili, da se z onimi francoskimi spisi niso istočasno vselile v Nemčijo tudi francoske življenske razmere. Napram nemškim razmeram je francoska literatura izgubila neposredno praktično ceno in je ohranila le literarni pomen: kot neplodna špekulacija o uveljavljenju človeškega bistva. Nemški filozofi 18. veka so smatrali zahteve prve francoske revolucije za zahteve „praktičnega razuma“; stremljenje revolucionarne francoske buržoazije jim je veljalo za zakon čiste volje, volje, kakršna mora biti, resnične človeške volje.

Vse delo nemških literatov je obstajalo v tem, da so spravili nove francoske ideje v sklad s svojo staro filozofsko vestjo, oziroma bolje, da so si s svojega filozofskega stališča prisvojili francoske ideje.

Ta osvojitvev se je izvršila na način, kakor si človek sploh osvoji tujo besedo, s prevodom.

Znano je, da so menihi rokopise klasičnih del stare paganske dobe prepisavali z neokusnimi katoliškimi legendami. Nemški literati so obratno delali s francosko posvetno literaturo. Svoj filozofski nesmisel so napisali na francoski izvornik. N. pr. na francosko kritiko denarnih razmer so napisali „Oprostitev od človeškega bistva“, na francosko kritiko meščanske države so napisali „Odprava gospodstva abstraktne splošnosti“ i. t. d.

Podtikanje teh filozofskih fraz pod francoske dedukcije so krstili za „filozofijo dejanja“, za „pravi socializem“, za „nemško socialistično vedo“, za „filozofsko utemeljitev socializma“ i. t. d.

Na tak način so kastrirali francosko socialistično-komunistično literaturo. In ker je v nemških rokah prenehala izražati boj razreda proti razredu, tedaj se je Nemeč zavedal, da je premagal „francosko enostranost“, da je zastopal namesto realnih potreb potrebo resnice, in namesto interesov proletarca interese človeškega bitja, človeka sploh, človeka, ki ne pripada nobenemu razredu, ki sploh ne sodi v realnost, temveč v oblake filozofske fantazije.

Ta nemški socializem, ki je svoje revne šolske vaje jako resno vzel in jih kričavo raztrobental, je polagoma izgubljal svojo pedantovsko nedolžnost.

Boj nemške, zlasti pruske buržoazije proti fevdalstvu in absolutnemu kraljestvu, skratka, liberalno gibanje je postajalo resnejše

„Pravemu“ socializmu se je ponudila s tem zaželjena prilžnost, da postavi političnemu gibanju socialistične zahteve na-

sproti, da iztrese sporočene anateme proti liberalizmu, proti reprezentativni državi, proti meščanski konkurenci, meščanski tiskovni svobodi, meščanskemu pravu, meščanski svobodi in enakosti in da oznani ljudski masi, da ne more v tem meščanskem gibanju ničesar pridobiti, pač pa da lahko vse izgubi. Nemški socializem pač pa je ravno pravi čas pozabil, da francoska kritika — in nje odmev brez vsega duha je bil — predpostavlja moderno meščansko družbo s svojimi gmotnimi življenskimi pogoji in svojo politično konstitucijo, vse to, kar je trebalo v Nemčiji stoprav izvojevati.

Nemškim absolutnim vladam in nje nazadnjaški družbi je služil kot zaželjeno strašilo proti vstajajoči buržoaziji.

Bil je osladno dopolnilo ostrih udarcev in svinčenk, s katerimi so te vlade obdelovale nemške delavske upore.

„Pravi“ socializem je bil torej orožje v vladnih rokah po drugi strani pa je zastopal neposredno nazadnjaški interes, interes nemškega malomeščanstva. V Nemčiji tvori izza 16. veka v različnih oblikah nastopajoče malomeščanstvo družabno podlago obstoječih razmer.

Njega ohranitev pomenja ohranitev nemških razmer. Od industrijskega in političnega gospodstva buržoazije si malomeščanstvo obeta gotov propad — vsled koncentracije kapitala in vsled nastopa revolucionarnega proletarijata. „Pravi“ socializem, po njega mnenju, ubije dve muhi na en mah; zato je razgrajal kakor epidemija.

Oblačilo, stkano iz spekulativnega prediva, prepleteno z lepimi besednimi cvetkami, prepojeno z ljubezensko roso — to oblačilo, v katero so nemški socialisti skrivali svoje koščene, večne resnice, je pomagalo spravljati blago v denar pri tem občinstvu.

Nemški socializem s svoje strani je čezdalje bolj spoznaval, da je njegov poklic — zastopati malomeščana.

Proglasil je nemški narod za normalni narod in nemškega malomeščana za normalnega človeka. Sleherni podlosti njegovi je podtaknil prikrit, višji socialistični smisel, vsled katerega se je preobrnil malomeščan baš v nasprotje. V svoji poslednji konsekvenci je nastopal proti surovo razdirajoči tendenci komunizma in razglasil svojo nadstrankarsko vzvišenost nad razrednimi boji. Z malimi izjemami vse, kar kroži po Nemčiji socialističnih in komunističnih spisov, spada v to umazano in bolešno literaturo. (Revolucijski vihar 1848. je to ubožno smer pomedel s pozorišča in nje nositeljem vzel veselje, da bi še nadalje delali socializem. Glavni zastopnik in klasični tip te smeri je Karol Grün.)

2. Konservativni ali meščanski socializem.

Del buržoazije želi odpomoči socialni bedi, da zagotovi obstanek meščanski družbi.

Sem spadajo: ekonomisti, filantropi, humanitarci, zboljševalci položaja delavskih razredov, dobrodelni organizatorji, nasprotniki

mučenja živali, temperančniki, zakotni reformatorji vsake sorte. Izdelani so celo popolni sistemi meščanskega socializma.

Za primer navajamo Proudhonovo „Philosophie de la Misère“ (filozofija bede).

Socialistični buržoazijci si žele življenske pogoje moderne družbe brez neizogibno iz njih izhajajočih bojev in nevarnosti. Žele si obstoječo družbo brez revolucijskih in razdirajočih življev. Žele si buržoazijo brez proletarijata. Buržoazija si predstavlja svet, ki v njem gospoduje, za najboljši. Meščanski socializem razpleta to tolažilno predstavo v sistem. Če poziva proletarjat, da uresniči njegove sisteme in vstopi v novi Jeruzalem, zahteva pravzaprav le, da prizna sedanjo družbo in odloži svoje zlovoljne predstave o njej.

Druga manj sistematična in bolj praktična oblika socializma je skušala delavskemu razredu zagreniti sleherno revolucijsko gibanje, češ da mu ne ta, ne ona politična prememba ne donese koristi, temveč le prememba gmotnih življenskih razmer, ekonomskih razmer. Pod premembo gmotnih življenskih razmer pa ta socializem ne umeva odprave meščanskih proizvodjalnih razmer, ki je možna le potom revolucije, temveč administrativne reforme, ki se vrše na podlagi danih proizvodjalnih razmer, ki na razmerju med kapitalom in mezdnim delom prav nič ne preminjajo, temveč le zmanjšujejo buržoaziji stroške nje vlade in zenostavljajo nje gospodarstvo.

Naravni značaj meščanskega socializma se pojavlja šele tedaj, ko postane navadna govorniška figura.

Svobodna trgovina! v interesu delavskega razreda — varstvena carina! v interesu delavskega razreda — osamljeni zapori! v interesu delavskega razreda — to je zadnja, edino resno mišljena beseda meščanskega socializma.

Meščanski socializem obstoji namreč na trditvi, da je buržoa buržoa — v interesu delavskega razreda.

3. Kritično - utopistični socializem in komunizem.

Tu ne govorimo o literaturi, ki je v vseh velikih modernih revolucijah izražala zahteve proletarijata.

Prvi poskusi proletarijata za direktnim uveljavljenjem lastnega razrednega interesa v času splošnega razburjenja, v dobi preobrata fevdalne družbe so se neizogibno izjalovili vsled nerazvitosti proletarijata, kakor tudi vsled nedostatka gmotnih pogojev za njegovo osvoboditev, katere je rodila stoprav meščanska doba. Revolucijonarna literatura, ki je spremljala prvo gibanje proletarijata, je bila po svoji vsebini neizogibno reakcijonarna oznanjujoč splošno asketičnost in surovo značenje.

V resnici socialistični in komunistični sistemi, sistemi St. Simona, Fouriera, Owena i. t. d. se pojavljajo v prvi, še nerazviti dobi bojev med proletarijatom in buržoazijo, ki smo jih gori opisali. (Gl. odstavek: Meščan in proletarec).

Ti sistematički vidijo sicer razredno nasprotje in učinkovanje razdirajočih elementov v vladajoči družbi, prezirajo pa na strani proletarijata zgodovinsko samotvornost njegovo in njemu lastno politično gibanje.

Ker se razvija razredno nasprotje vzporedno z industrijskim razvojem, ne vidijo gmotnih pogojev za osvoboditev proletarijata in iščejo šele socialno vedo, socialne zakone, da vstvarijo te pogoje.

Namesto družabnega delovanja stopa njih osebna znajdba, namesto zgodovinskih pogojev osvoboditve fantastični pogoji, namesto počasne razredne organizacije proletarijata izmišljena organizacija družbe. Vsa prihodnja svetovna zgodovina obstoja zanje le v propagandi in v praktičnem izvrševanju njih družabnih načrtov.

Zavedajo se sicer, da v svojih načrtih zastopajo v glavnem interese delavskega razreda kot najbolj trpečega razreda; le kot najbolj trpeči razred obstoja zanje proletarijat.

Nerazvita oblika razrednega boja kakor tudi njih lastni življenski položaj provzročujeta, da se smatrajo za vzvišene nad razredno nasprotje. Življensko stališče vseh članov družbe, tudi najbolj obstoječih, hoté zboljšati. Zatorej apelirajo neprestano na vso družbo brez razločka, zlasti še na vladajoči razred. Le razumeti, pravijo, je treba njihov sistem, in vsakdo ga spozna za najboljši načrt najboljše možne družbe.

Zatorej zametujejo sleherno politično, zlasti vsako revolucionarno akcijo; svoj smoter hočejo doseči mirnim potom in skušajo z vzgledom, z majhnimi, kajpada ponesrečenimi eksperimenti razširiti novo družabno blagovestje.

Fantastično slikanje bodoče družbe izvira iz prvega slutečega stremljenja po splošni preobrazbi družbe v času, ko je bil proletarijat še zelo nerazvit in je še sam svoj položaj umeval zelo fantastično.

Socialistični in komunistični spisi vsebujejo pa tudi kritične elemente, ki napadajo vse temelje obstoječe družbe po vrsti in ki podajajo mnogo dragocenega materijala za prebujo delavstva. Njih pozitivni stavki o bodoči družbi, o ponehanju nasprotja med mestom in deželo, o koncu rodbine, zasebnega pridobivanja, mezdnega dela, o družabni harmoniji, o preobrazbi države v upravo produkcije — vsi ti stavki oznanjujejo le prenehanje razrednega nasprotja, ki se je stoprav začelo razvijati in ki ga poznajo v še nerazviti in nedoločeni obliki. Ti stavki imajo še popolnoma utopičen smisel.

Pomen kritično-utopističnega socializma in komunizma stoji v obratnem razmerju z zgodovinskim razvojem. V tej meri, kot se razredni boj razvija in obrazuje, izgublja to fantastično vznášanje nadenj, to fantastično bojevanje z njim, vso praktično ceno, sleherno teoretično opravičenost. In najsi so bili početniki teh sistemov v marsikaterem oziru revolucionarni, so vendar njih učenci vstvarili nazadnjaške sekte. Obviseli so na starem naziranju svojih

učiteljev, ne glede na zgodovinski razvoj proletarijata. Dosledno so se trudili, vzeti razrednemu boju ostrino in posredovati med nasprotji. Še vedno sanjajo o eksperimentalnem uresničenju svojih družabnih utopij, o ustanovitvi falanster, o osnutku home-kolonij, o uredbi nove Ikarije*) — same male izdaje novega Jeruzalema; in za zgradbo vseh teh španskih gradov morajo apelirati na človekoljubnost meščanskih src in mošenj. Sčasoma se spreobračajo v gori orisane nazadnjaške in konservativne socialiste in se ločijo od njih le po sistematičnejši pedantičnosti in po fanatičnem praznoverju v čudežno moč svoje socialne vede.

Z ogorčenjem nasprotujejo vsakemu političnemu gibanju delavstva, katero izvira iz slepe nevere v novi evangelij.

Owenisti na Angleškem. Fourieristi na Francoskem reagirajo ondi proti chartistom, tu proti reformistom.

IV.

Razmerje komunistov do opozicijskih strank.

Iz odstavka II. je razvidno razmerje komunistov do vže konstituiranih delavskih strank, razmerje do chartistov na Angleškem in agrarnih reformistov v Severni Ameriki.

Komunisti se bojujejo za dosego neposrednih ciljev in interesov delavskega razreda, toda v sedanjem gibanju zastopajo hkrati tudi bodočnost gibanja. Na Francoskem se pridružujejo komunisti socialistično - demokratični stranki**) proti konservativcem in radikalni buržoaziji, ne da bi se s tem odrekli pravici kritičnega motrenja fraz in iluzij iz revolucijske zapuščine.

V Švici podpirajo radikalce, a si nikakor ne prikrivajo dejstva, da obstoji stranka iz nasprotujočih si elementov, deloma iz demokratičnih socialistov v francoskem smislu, deloma iz radikalne buržoazije.

Med Poljaki podpirajo komunisti stranko, ki vidi v kmečki revoluciji pogoj narodne osvoboditve, stranko, ki je organizirala krakovski upor leta 1846.

V Nemčiji se bojuje komunistična stranka, čim se meščanstvo izkaže revolucijonarnim, skupno z meščanstvom proti absolutni monarhiji, fevdalni zemljiški lastnini in malomeščanstvu.

Vzlic temu ne opusti niti za hip prebujevanja zavesti o sovražnem nasprotju med buržoazijo in proletarijatom, da se nemški delavci oborože z družabnimi in političnimi pogoji, ki jih donese buržoazija s svojo vlado, proti buržoaziji in da se v Nemčiji koj po porazu nazadnjaških razredov začne boj proti buržoaziji sami.

*) Home-kolonije (domače kolonije) imenuje Owen svoje vzorne komunistične družbe. Falanstere — družabne palače po osnutku Fourierja. Ikarija se imenuje fantastična dežela, ki slika v njej Cabet komunistične uredbe.

**) Socialistično - demokratično stranko istih časov na Francoskem je politično zastopal Ledru-Rollin, literarno pa Louis Blanc; razlikovala se je prav zelo od sedanje socialne demokracije.

Na Nemčijo obračajo komunisti glavno pozornost, ker je na predvečer meščanske revolucije in ker izvrši ta preobrat pod najprednejšimi pogoji evropske civilizacije in z razvitejšim proletarijatom kakor Anglija v 17. in Francija v 18. veku: nemška meščanska revolucija je tedaj neposredna predigra proletarske revolucije.

Skratka, komunisti podpirajo vsepovsod vsako revolucijsko gibanje proti obstoječim družabnim in političnim razmeram.

V vsakem gibanju povdarjajo lastninsko vprašanje za osnovno vprašanje gibanja — naj se nahaja njega oblika na katerikoli stopnji.

Komunisti delujejo končno vsepovsod za zvezo in sporazumljenje med demokratičnimi strankami vseh dežel.

Komunisti zaničujejo vsako prikrivanje svojih nazorov in namer. Odkrito izjavljajo, da se njih cilji dado doseči le po nasilnem prevratu vsega dosedanjega družabnega reda. Naj trepečejo vladajoči razredi pred komunistično revolucijo. Proletarci zgube v njej le svoje verige. Pridobe pa si ž njo svet.

Proletarci vseh dežel, združite se!

TOLMAČ

nekaterih tujih besed, ki se rabijo v „Komunističnem manifestu“.

Aristokracija = plemstvo.

Anarhija = brezvladje.

Absurdno = nezmislno.

Agresija = napad.

Anathema = prokletje.

Akcija = delnica; tu: delovanje.

Absorbirati = navzeti, opiti se, vsrkati.

Asociacija = združevanje, družba.

Asket = tisti, ki zatajuje in kroti svojo počutnost.

Buržoazija = posedujoči sloji.

Buržoa = zastopnik posedujočih slojev.

Calibat = samski stan, brezzakonstvo

Centralizacija = sredinjanje.

Despotizem = samosilje, trinoštvo.

Dedukcija = izvajanje.

Epidemija = nalezljiva bolezen.

Emigrant = izselnik, uskok.

Estet = lepoznanec.

Filantrop = človekoljub.

Filozof = modroslovec.

Feudalizem = je način gospodarjenja v srednjem veku, ko so velikaši oddajali v vojskah pridobljena zemljišča svojim pristašem v dosmrten užitek. Tako zemljišče se je zvalo fevd, beneficij, leno. Prejemnike takih fevdov se je imenovalo fevdnike ali vazale, in pravega lastnika fevdalca.

Ideolog = človek, ki se ne ozira na dejanske razmere; buržoazijski nazor: sanjač.

Industrija = večja obrt.

Instanca = stopnja.

Interesi = obresti, koristi.

Idiot = glupec.

Idiotizem = stan glupstva.

Intelekt = razum.

Konstitucija = ustava.

Kapitulacija = predaja.

Kastrirati = skôpiti, rezati, popraviti.

Kosmopolit = svetovljan (človek, ki se ne prišteva nobenemu narodu).

Koncentracija = osredotočenje.

Kolonizacija = naselništvo.

Komično = smešno.
Kuriozum = posebnost, čudna reč.
Kriza = prevrat, razsodni čas.
Legitimist = pristaš vladajoče vladarske rodbine.
Mobilizirati = vojake pod orožje sklicati.
Minimum = najmanj.
Monopol = izključno izvrševanje kakšne stvarne pravice.
Morala = nrvnost.
Manufaktura = velika obrtnijska delavnica, podobna tovarni, teri je razvita velika delitev dela, ali v kateri ni strojev.
Manifest = razglas.
Moderen = današnji, sodoben.
Normalen = naraven, prirodan, pravilen.
Oficialno = uradno, službeno.
Pamflet = sramotilni spis.
Produkt = izdelek.
Parveni = povišanec, novinec.
Paskil = psovka, sramotilni spis.
Pasus = odstavek.
Patricij = mestni plemič.
Plebejec = prostak, neplemič.
Pasiven = trpen, dožan.
Proces = pravda, tožba; postopanje.
Proletarec = neposedujoč človek.
Revolucija = prekucija.
Renta = dohodek; obresti.
Reprodukcija = ponavljanje, obnova.
Restavracija = v navadnem pomenu gostilna; tukaj označuje po francoski revoluciji in po padcu Napoleona I., ko so francoski prestol zopet zasedli Bourbonci.
Reakcija = odboj; nazadnjaštvo.
Tautologija = istorečje, ako se z več besedami eno in isto igra besedi.
Teorija = znanstveni nazor.
Sistematično = sestavno, skladno.
Signal = znamenje znak.

Upamo, da bo „Komunistični manifest“ povsod z veseljem vsprejet. Da se ga bo po lažje razumelo, dodali smo mu tudi tolmač tujih besed.

Izdajate

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COE135 8

00000236034

